

21. juli 2024

TUSAGASSIUUTINUT NALUNAARUT

FN-ip Kalaallit Nunaanni Danmarkilu misissuinissaa sioqqullugu Tiliup Kalaallit nunaanni inuit innarluutillit unammilligassai ilungersunartut ersersippai

FN-ip aggstimi Genèvei Naalagaaffimmik Danmarkimik misissuinissaa sioqqullugu, Tilioq FN-ip Inuit Innarluutillit Pisinnaatitaaffii pillugit FN-ip Ataatsimiititaliansuanut nalunaarusiamik nassiussivoq. Nalunaarusiaq innersuussuterpasuaqarpoq, aammali Kalaallit Nunaanni inuit innarluutillit inissisimaffiat ilungersunartoq qulaajarlugu, kiisalu inuit pisinnaatitaaffiinik unioqqutitsineq annertoq tikkuarlugu.

"Kalaallit Nunaanni inuit innarluutillit oqaaseqartartuattut, uanga pisussaaffigaara aqqissuussaanerup immikkoortut ilaginnaaffii erseqqissassallugit," inuit innarluutillit oqaaseqartartuat taama oqarpoq. "Nalunaarusiarput taamaattumik toqqaannarlunilu isornartorsiuvoq. Tiliup misissuinerisa takutippaat, aqqissuussaaneq nalinginnarnermik, nalorninermik aamma kukkunernik ulikkaartoq. Inuit pisinnaatitaaffiinik ilungersunartumik unioqqutitsinerit takusarpavut. Inuit innarluutillit taakkulu qanigisaasa akornanni annertuumik neriuutaarunneqarpoq, Kalaallit Nunaanni ullumikkut inissisimaneq pissutigalugu. Neriutaarunneq, kiserliornermik, pimmatiginninnermik, suliffissaaleqinermik, imminut toquttarnermik, ilaqutariit avissaartuunnerannik, ilaqutariit kajumissuserinngisaminnik Kalaallit Nunaannit nuuttariaqarnerannik kinguneqartoq."

Nalunaarusiap psykiatriip iluani suliniutit naammaginangitsut tikkuarpai, kiisalu apersuuserlugu, inuit innarluutillit najugaqarfinnut pissutsinut akuersaagassaangitsunut nassiunneqartarneri, namminersorlutik inuunissamat periarfissinneqaratik. Ilinniarfeqarfik inunnik innarluutilinnik assigiinngitsunik peqataatitsinissamat eqaatsiginngilaq, tamatuma inerneraa ilinniagaqarsimassutsip appasinnerunera kiisalu siunissamat periarfissat killeqartut. Inissiani, najugaqarfinni, attaveqatigiinnermi, suliffeqarfinni aamma illoqarfiup iluani tikikkuminassuseq ajornartorsiutaavoq. Suliffeqarfeqarfimmi inuit innarluutillit peqataatinneqarnerisa annertusinissaanut pilersaarummik amigaateqartoqarpoq, aammali tamanna amigaataavoq timersornermi sunngiffimmilu inuunermi, kiisalu inuit innarluutillit akornanni peqqissutsip iluani annertuumik naligiinngitsoqarpoq.

"Inuit innarluutillit inuttut ilivitsutut isigineqarnissaq sorsuutigisarpaat," inuit innarluutillit oqaaseqartartuat nangippoq. "Pingaartumik meeqqat aamma inuusuttut kiserliortarput, kiisalu inuiaqatigiinni peqatigiinnermit mattussaasutut misigisarlutik, tamannalu imminnut upperinerannut siunissaannullu sunniuteqartarpoq. Isumaqalersarput, inuiaqatigiinni peqatigiinnermut tulluarnatik – ukioqatitit nalinagit. Inuusuttut taalliaasa takutippaat, inuttut pisinnaatitaaffiit tunngaviunerpaat, inuiaqatigiit ullumikkut unioqqutittaraat: "'inuttut nalinginnaasutut' isigineqarnissaq takorluugaraara" – "nunatsinni aqqissuussaanerup pitsanngornissaa takorluugaraara" - "Inuit akornanniinnerunissaq takorluugaraara" - "Ikinnguteqarnissaq takorluugaraara" - "Kalaallisut oqaatsit ilinniarnissai takorluugaraara."

Inuppassuit Kalaallit Nunaannit kajumissuserinngisaminnik nuuttarput, tamatumani pissutigilluinnarlugu tapersersuineq, ilinniarneq, sungiusaqqinneq imaluunniit isumaqatigiisummi pisinnaatitaaffitik allat pissarsiarineq ajoramikkut. Danmarkimi sorsugassanik allanik naapitsisarput

arlalitsigullu marloqiusamik immikkoortitaasarlutik. Aammali qularnaatsuunngilaq, isumaqatigiissut naapertorlugu pisinnaatitaaffiit pillugit ikiorneqarnissaq Danmarkimi pissarsiarinissaa. Tamatuma saniatigut ilaqtattat, kulturi, pinngortitaq ungasipput kiisalu Kalaallit Nunaannut tikeraarnissamut aningaasassaqaqanngineq pisinnaapput.

Nalunaarut innersuussutinik imaqarluarpoq, suliaasaqarfimmi inuit innarluutillit pillugit pilersaarutissamut aggersumut aamma sammiveqartunik, matuma ataani:

Inatsisitigut akimortumik aamma siunissamut ungasissumut isigisumik

aaqqissuusseqqinnerit: Inuit innarluutillit pillugit suliaasaqarfimmi akimortumik aaqqissuusseqqinnermik suliniutinillu annertuunik pisariaqartitsisoqarpoq, tamatumani qulakkeerniarlugu inuit innarluutillit inuiaqatigiinni peqataasinnaannaat. Killiffik aamma utaqqiisaasumik iluarsisutit aaqqiissutaanngillat.

CRPD-mik ataatsimut isiginnilluni atuutilersitsineq: Naalakkersuisunut innersuunneqarpoq CRPD-mik ataatsimut isiginnilluni atuutilersitsineq pingaarnersiorneqassasoq, tassani suliaasaqarfiit akimorlugit suleqatigiinneq, isumaqarluartumik tapersersuineq aamma inuiaqatigiinnik peqataatitsineq ukkataralugit.

Innarluutillit peqatigiiffiit aningaasaqarnikkut tapersersuineq: Innarluutillit peqatigiiffiit qajannaatsumik aningaasaqarnikkut tapersersuermik qulakkeerninneq, kiisalu suliniutinut, isumaqatigiissummi pisinnaatitaaffinnik piviusunngortitsisunut aningaasaliineq tapersersuinerlu.

Tiliup ersersippaa aningaasaliinerit anguniagaqarfiusut pisariaqartinneqarnerat, inuit innarluutillit Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit ineriartornerannut peqataanissaannik tapersiinerannillu periarfissisussat. Naalakkersuisut innersuunneqarput piviusunik, anguniagaqarfiusunik aamma anguneqarsinnaasunik alloriarnissaat, tamatumani siuarsarniarlugu, illersorniarlugu kiisalu tamakkiisumik qulakkeerniarlugu inuit pisinnaatitaaffiit inuit innarluutillit tamarmik atuisinnaannaat.

Nalunaarusiami aamma saqqummiunneqarput suliniutit aalajangersimasut, piginnaangorsaqqinnissamut aaqqiissutit innunut ataasiakkaanut tulluarsakkat pissarsiarineqarsinnaalernissaat qulakkeerniarlugit kiisalu Pissassarfimmu aningaasaliineq annertusarniarlugu. Kajumissaarutigineqarput suliniutit, peqataatitsilluni sulinermik aamma suliffeqarfinnut tapersersuermik siuarsaasut, kiisalu Para Sportimik siursaaneq, Kalaallit Nunaanni inuit innarluutillinnut timersortartunut pikkorivissortunut kiisalu timersornerup silarsuaani inissaqartitsinerunermut tapersersuineq. Pisinnaatitaaffik taanna ullumikkut eqqortinneqanngilaq. Tamatuma inuit innarluutillit peqqissusaat aamma inuiaqatigiinni peqataanerat pitsaangorsaanngilaa, aammali innunut isiginnittaaseq allanngortissavaa, kiisalu inuit innarluutillit pingaarnertut inuttut ilivitsutut sapinngisalittut isigineqalersissallugit.

Kalaallit Nunaat pisussaaffeqarpoq inuit innarluutillit inatsisinik kiisalu politikkinik ineriartortitsinermi atulersitsinermilu peqataatissallugit. Inuiaqatigiit aalajangiiniarnermi peqataaneranni aaqqissuusaaernerusumik peqataatitsinerusumillu sulissuteqarneq, inuiaqatigiinnik inissaqartitsisunik naapertuilluartunillu pilersitsinaraanni pinngitsoorneqarsinnaanngitsoq.

“Nalunaarusiami erseqqissarpara, inuit innarluutillit inuttut pisinnaatitaaffiit eqquutsitsineq Kalaallit Nunaanni piujuartitsisumik ineriartornermut aalajangiisuummat, kiisalu anguniakkat

taakku piviusunngortinnissaannut Naalakkersuisunut anguniagassiimmat.
Tapersorneqarluarnikkut Kalaallit Nunaat innuttaasunut tamanut inuiaqatigiinnik
peqataatitsinerusunik nukittunerusunillu angusaqarsinnaavoq, kikkut tamarmik pisinnaatitaaffii
ataqqineqarlutik.”

Inuit innarluutillit oqaaseqartartuat kiisalu Tiliumit aallartitaq Genève-mi misissuinerup nalaani
peqataassapput.

Paasissutissat: FN-ip Inuit innarluutillit pillugit ataatsimiititaliarsua nunanit assigiinngitsunit 18-
ineersunit immikkut ilisimasalinnik attuumassuteqanngitsunik ilaasortaqqarpoq. Taakku suliasaraat
FN-ip Inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiissutaata eqqortinneqarnera nakkutigissallugu, taanna
Kalaallit Nunaata 2012-imi malissallugu pituttorpoq.

Paasissutissat annertunerusut pillugit imaluunniit apersuinissaq pillugu attavigiuk Inuit Innarluutillit
Oqaaseqartartuat Anja Hynne Nielsen oqarasuaammut: 26 28 71 imaluunniit mailimut:
anja@tilioq.gl

Asannittumik inuulluaqqusillunga - Med kærlig hilsen

Anja Hynne Nielsen
Inuit innarluutillit oqaaseqartartuat – Handicaptalsmand